

Ю.О. Кізілов,
здобувач кафедри права
та європейської інтеграції ДРІДУ НАДУ

ДЕРЖАВНА КАДРОВА ПОЛІТИКА В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ

Проаналізовано основні проблеми формування і реалізації державної кадрової політики в аграрному секторі економіки та шляхи її вдосконалення.

Ключові слова: кадрова політика, аграрний сектор економіки.

Радикальні зміни в усіх сферах суспільного життя за роки незалежності, у т.ч. й в аграрному секторі економіки, зумовлюють посилення уваги до осмислення пройденого шляху, аналізу існуючих проблем та визначення шляхів їх вирішення. Особливого значення набуває аналіз проблем формування і реалізації державної кадрової політики в аграрній галузі, оскільки від кадрового потенціалу аграрного сектора залежить успіх здійснення аграрної політики держави в цілому. Такий аналіз дає змогу оцінити рівень ефективності державної кадрової політики в аграрному секторі економіки, визначити її нові напрями та пріоритети.

Слід зазначити, що в науковому плані на сьогодні досить ґрунтовно розроблено загальні питання державної кадрової політики. Зокрема, особливе значення мають праці О. Воронька, С. Дубенко, Н. Нижник, Г. Щокіна та інших учених, в яких проаналізовано зміст понять кадрової політики, державної кадрової політики, визначені їх основні принципи, вимоги до державної кадрової політики на сучасному етапі тощо [2; 3; 6 – 8; 10; 11; 18; 19].

Низку праць присвячено проблемам державної кадрової політики на регіональному рівні [12; 14; 15]. У них розкрито принципи, механізми формування і реалізації організаційного, економічного, освітньо-інформаційного забезпечення кадрової політики на регіональному рівні, шляхи підвищення професійного рівня управлінських кадрів, проаналізовано

недоліки і проблеми, які негативно впливають на державну кадрову політику в регіонах.

Якщо говорити про наукову розробку проблем формування та реалізації державної кадрової політики в аграрному секторі економіки, то слід визначити, що на сьогодні найбільш активно займається цією проблематикою Н. Гончарук [4; 5]. Науковцями розглянуто становлення державної кадрової політики в аграрному секторі економіки в ХІХ – на початку ХХ ст. та в умовах адміністративно-командної системи, подано аналіз аграрних перетворень в Україні та їх вплив на формування і реалізацію державної кадрової політики в аграрному секторі економіки на сучасному етапі.

Проте слід зазначити, що досі, незважаючи на різноманітність та різноплановість публікацій з цієї проблематики, не склалося єдиного визначення як державної кадрової політики, так і державної кадрової політики в аграрному секторі економіки, а також низки інших ключових понять. У зв'язку з цим, виходячи з завдань даного дослідження, варто зупинитися передусім на визначенні терміна “аграрний сектор економіки”, оскільки необхідно визначитися з об'єктом державної кадрової політики.

За радянських часів зазвичай використовувався термін “агропромисловий комплекс”, оскільки за умов адміністративно-командної системи економіка поділялась на комплекси: промисловий, агропромисловий, паливно-енергетичний тощо. Концепція агропромислового комплексу як єдиного цілого, що об'єднує всі галузі, пов'язані з виробництвом та переробкою сільськогосподарської продукції, склалася в Радянському Союзі наприкінці 70-х – початку 80-х рр. ХХ ст. В Україні сьогодні частіше використовують термін “аграрний сектор економіки”. На думку Н. Гончарук, – це сукупність взаємопов'язаних галузей сільського господарства і функціонально пов'язаних обслуговуючих формувань, які задовольняють потребу в більшості продуктів харчування і сировини для переробної промисловості, зорієнтованих на загальний результат – нарощування обсягів виробництва конкурентоспроможної продукції,

забезпечення продовольчої безпеки країни. Виходячи з цього, вона до системи аграрного сектора економіки, крім сільськогосподарських підприємств (акціонерних товариств, товариств з обмеженою відповідальністю, сільськогосподарських кооперативів, приватних підприємств), інших формувань, селянських (фермерських) господарств, обслуговуючих підприємств і організацій тощо, включає також заклади аграрної освіти, наукові, науково-дослідні установи та центральні і місцеві органи управління аграрним сектором економіки [5, с. 21-22].

Дещо інший підхід до визначення аграрного сектора економіки пропонує І. Сурай, яка визначає його в широкому і вузькому значенні. У широкому значенні аграрний сектор економіки розглядається як сектор економіки, який охоплює всі підприємства України, незалежно від форми власності та організаційно-правової форми, які є виробниками сільськогосподарської продукції і продуктів її первинної переробки, а також організації (установи), що забезпечують розробку та здійснення державної аграрної політики. У вузькому значенні – це сектор економіки, який охоплює всі підприємства України, незалежно від форми власності й організаційно-правової форми, які є виробниками сільськогосподарської продукції і продуктів її первинної переробки [17, с. 6].

Останнє співпадає з обґрунтуванням у розділі II Договору про заснування Європейської Спільноти здійснення спільної сільськогосподарської політики. Зокрема, у ст. 32 зазначається, що “спільний ринок охоплює сільське господарство та торгівлю сільськогосподарською продукцією”, де під останньою розуміється “продукція, вирощена на землі, продукти тваринництва та рибальства, а також продукти первинного обробітку, безпосередньо пов’язані з цією продукцією” [9, с. 56].

Практично аналогічне трактування аграрного сектора економіки викладено в Законі України “Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року”, де зазначається, що “Основні засади” поширюються на аграрний сектор, до якого віднесені сільське та рибне господарство,

харчова промисловість і перероблення сільськогосподарських продуктів, а також на аграрну науку і освіту, соціальну сферу села, їх матеріально-технічне та фінансове забезпечення [1].

Отже, аграрний сектор економіки можна визначити як такий сектор економіки України, що охоплює всю сукупність підприємств України, які займаються виробництвом сільськогосподарської продукції та її первинною переробкою.

У науковій літературі існують різні точки зору і щодо понять державної кадрової політики в цілому та державної кадрової політики в аграрному секторі економіки зокрема. У зв'язку з цим постає проблема визначення змісту поняття державної кадрової політики в аграрному секторі економіки. Будь-яка держава, зазначає О. Оболенський, функціонує в певному соціальному оточенні, залежить від економіки та культури суспільства, його структури, психології та матеріальних і духовних цінностей громадян, їх менталітету, історичної пам'яті поколінь тощо [13, с. 12].

Отже, державна кадрова політика безпосередньо пов'язана із соціальною сутністю держави, є точним зліпком існуючого типу держави. Під політикою (грец. "politika" – державна діяльність) традиційно розуміють організаційну, регулятивну і контрольну сферу суспільства, у межах якої здійснюється соціальна діяльність, спрямована головним чином на досягнення, утримання і реалізацію влади індивідами та соціальними групами задля здійснення власних запитів і потреб. В інституційному плані суб'єктами політики є соціальні інститути, групи інтересів, політичні рухи, профспілки, партії, держава. Саме держава виступає визначальним суб'єктом здійснення політики, синтезуючи у своїй діяльності об'єктивні тенденції суспільного розвитку та суб'єктивні потреби і інтереси людей [16, с. 258].

Грунтуючись на такому підході, Н. Гончарук визначає державну кадрову політику в аграрному секторі економіки як розробку і здійснення органами державної влади сукупності правових, організаційних, економічних та інших заходів відповідно до найближчих, середньострокових та стратегічних цілей і

завдань держави в аграрній сфері з метою оптимального кадрового забезпечення установ, організацій, підприємств галузі, реалізації аграрної політики в інтересах громадян і країни в цілому [4, с. 5].

На наш погляд, виходячи з того, що державна кадрова політика в аграрному секторі економіки є складовою державної кадрової політики в цілому, коротко її можна визначити як стратегію держави щодо формування, розвитку та раціонального використання кадрового потенціалу аграрної галузі з метою забезпечення реалізації державної аграрної політики.

У цьому контексті важливе значення має з'ясування механізму формування та реалізації державної кадрової політики в аграрному секторі економіки. У загальному вигляді поняття механізму її формування та реалізації розкриває, яким чином суб'єкти державної кадрової політики (держава як головний суб'єкт, а також центральні та місцеві органи влади, яким належить головна роль в її розробці та реалізації) визначають, виходячи з потреб, інтересів і цілей суспільства, цілі, завдання, пріоритети, принципи здійснення аграрної кадрової політики, організації та регулювання кадрових процесів, прогнозують та програмують кадрове забезпечення, професійний розвиток кадрового потенціалу аграрного сектора економіки, закріплюють їх в нормативно-правових актах та, спираючись на державну владу, практично втілюють їх у життя [7, с. 83-84].

Отже, механізм формування та реалізації державної кадрової політики в аграрному секторі економіки в загальному вигляді представляє собою:

- визначення Верховною Радою України основних напрямів здійснення державної аграрної політики та державної кадрової політики взагалі й державної кадрової політики в аграрному секторі економіки, зокрема шляхом прийняття відповідних законодавчих актів;

- забезпечення Кабінетом Міністрів України проведення державної аграрної політики та державної кадрової політики, у т.ч. і в аграрному секторі економіки;

– діяльність центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, які беруть участь у реалізації державної аграрної політики, прогножуючи перспективні напрями й реалізуючи стратегічні цілі і завдання розвитку аграрного сектора економіки та визначаючи його відповідне кадрове забезпечення;

– діяльність політичних партій і громадських організацій, трудових колективів щодо формулювання і відстоювання своїх інтересів у сфері формування та реалізації аграрної і кадрової політики;

– науковий аналіз проблем розвитку аграрної сфери та розробка відповідних прогнозів щодо шляхів їх розв’язання тощо.

У зв’язку з цим для аналізу державної кадрової політики важливо визначитися і з вимогами, яким вона має відповідати на сучасному етапі. У спеціальній літературі зазначається, що вона мусить бути:

– складовою державної кадрової і державної аграрної політики в цілому;

– науковою, теоретично обґрунтованою;

– об’єктивною, тобто враховувати реальні запити і потреби розвитку аграрного сектора економіки;

– системною, комплексною і мати наскрізний та неперервний характер, забезпечувати узгодженість виконання всіх окреслених завдань;

– всебічною – враховувати економічні, соціально-управлінські, правові, соціально-психологічні, моральні та інші аспекти;

– забезпечувати єдність цілей, принципів і форм роботи з кадрами;

– розглядати кадрові проблеми в динаміці, з урахуванням етапності завдань як стратегічного, так і тактичного плану;

– забезпечуватися як організаційними структурами, так і механізмами реалізації завдань;

– мати координаційний орган, здатний своєчасно реагувати на зміни і вносити відповідні корективи;

– враховувати як кращі вітчизняні традиції, набутий попередній досвід, так і досягнення світової теорії і практики [5, с. 17-18].

Досвід останніх 15 років реформ показує, що реалізація державної кадрової політики не повною мірою відповідає зазначеним вимогам, і в цій сфері існує багато прорахунків та невирішених проблем. Основними з них є відсутність чіткої визначеності державної кадрової політики, недостатньої теоретичної розробленості. Зокрема, у згадуваному Законі України “Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року” до основних пріоритетів державної аграрної політики серед інших віднесені “державна підтримка підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації спеціалістів, виконання наукових досліджень для аграрного сектора” та “створення умов для закріплення в сільській місцевості кваліфікованих спеціалістів сільського господарства, освіти, культури, охорони здоров’я та побутового обслуговування”. Разом з тим фактично обходяться питання формування, розвитку та раціонального використання кадрового потенціалу аграрної галузі [1].

Тому першочерговим завданням на шляху забезпечення здійснення єдиної кадрової політики має стати розробка й затвердження на законодавчому рівні Концепції державної кадрової політики в аграрному секторі економіки, яка чітко визначить насамперед перспективи розвитку галузі та необхідне для цього випереджальне кадрове забезпечення, а також суб’єкти та об’єкти кадрової політики в аграрній сфері, їх взаємозв’язок та взаємодію в кадрових процесах як по “вертикалі”, так і по “горизонталі”, умови ефективного використання кадрового, інтелектуального потенціалу галузі тощо.

Список використаних джерел

1. Закон України “Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року” від 18 жовтня 2005 р. № 2982-IV // *Голос України*. – 2005. – (16 листоп.).
2. *Воронько О.* Державна кадрова політика України: принципи її формування // *Вісник УАДУ*. – 1999. – № 4. – С. 60 – 68.
3. *Воронько О.* Керівні кадри: державна політика та система управління: Навч. посіб. – К.: Вид-во УАДУ, 2000. – 156 с.

4. Гончарук Н.Т. Формування й реалізація державної кадрової політики в установах, організаціях і на підприємствах аграрного сектора економіки України: Автореф. дис. ... к.держ.упр. – К., 2002. – 20 с.
5. Гончарук Н.Т., Серьогін С.М. Кадри аграрного сектора економіки України: формування і розвиток. – Д.: ДРІДУ, 2003. – 166 с.
6. Державне управління в Україні: централізація і децентралізація / Відп. ред. Н.Р. Нижник. – К.: Вид-во УАДУ, 1997. – 448 с.
7. Дубенко С.Д. Державна служба і державні службовці в Україні. – К.: ІнЮре, 1999. – 244 с.
8. Дубенко С.Д. Державна служба в Україні: Навч. посіб. – К.: Вид-во УАДУ, 1998. – 168 с.
9. Конституційні акти Європейського Союзу / Упоряд. Г. Друзенко, за заг. ред. Т. Качки. – К.: Юстініан, 2005. – Ч. I. – 512 с.
10. Нижник Н. Державна влада та державне управління в Україні // Вісник УАДУ. – 1997. – № 2. – С. 11 – 17.
11. Нижник Н. Государственные управленческие отношения в демократическом обществе. – К.: ОП Миронівська друкарня, 1995. – 206 с.
12. Нижник Н., Дубенко С., Гончарук Н., Прокопенко Л. Концептуальні підходи до регіональної кадрової політики України // Вісник НАДУ. – 2005. – № 2. – С. 25 – 31.
13. Оболенський О.Ю. Державна служба: Навч. посіб. – К.: КНЕУ, 2003. – 344 с.
14. Олуйко В.М. Кадри в регіоні України: становлення та розвиток. – К.: Наук. світ, 2001. – 236 с.
15. Олуйко В.М. Державна кадрова політика в регіоні України: формування та реалізація: Автореф. дис. ... к.держ.упр. – К., 2001. – 20 с.
16. Політологічний енциклопедичний словник / За ред. Ю.С. Шемшученка, В.Д. Бабкіна. – К.: Генеза, 1997. – 400 с.
17. Сурай І.Г. Державне управління аграрним сектором економіки: функціонально-структурний аспект: Автореф. дис. ... к.держ.упр. – К., 2005. – 20 с.
18. Щекин Г.В. Социальная теория и кадровая политика. – К., 1996. – 151 с.
19. Щекин Г.В. Теория кадровой политики. – К.: МАУП, 1997. – 176 с.

Kizilov Y.O. State Personnel Policy at Agrarian Sector of Economy: Issues of Formation and Realization.

The principal challenges in formation and realization of state personnel policy in the field of rural sektor of economy and approaches of its enhancement are analyzed.

Key words: personnel policy, agricultural sector of economy.

Кизилов Ю.А. Государственная кадровая политика в аграрном секторе экономики: проблемы формирования и реализации.

Проанализированы основные проблемы формирования и реализации государственной кадровой политики в аграрном секторе экономики, а также пути ее усовершенствования.

Ключевые слова: кадровая политика, аграрный сектор экономики.